

maandag 3 november 2014

Dirk van der List (1883-1945) - fotograaf en uitgever van ansichten

Het verhaal dat hier geplaatst is, is geschreven door Gert de Kruijff uit Oldeberkoop. Een tijd geleden benaderde hij ons met de vraag of wij informatie hadden over Dirk van der List, fotograaf en oorlogsslachtoffer. Dirk woonde de laatste jaren van zijn leven in Baarn. Wij konden dhr. de Kruijff wat (kleine) aanvullingen geven en wat beeldmateriaal dat zijn artikel kon ondersteunen. Natuurlijk hebben we hem gevraagd of wij zijn verhaal ook op onze website mochten plaatsen. Dit artikel zal zeker voor onze lezers interessant zijn. Dhr. de Kruijff stemde welwillend toe. Hieronder het artikel dat hij schreef.

Al enkele jaren ben ik op zoek naar gegevens over het leven en het werk van de ansichtenuitgever (Dirk) Van der List, wiens kaarten, globaal uitgegeven in de jaren '30-'40 zeer markant zijn en door vele ansicht-verzamelaars worden herkend, gewaardeerd en verzameld.

Na enkele oproepen op internet, reacties van collega-verzamelaars, en na grondig 'Googelen' en speuren, kan ik u een voorlopig overzicht geven van het speurwerk. In dit eerste deel de bevindingen omtrent de persoon Van der List en zijn werkzaamheden. Later volgt in een tweede deel een uiteenzetting over de verschijningsvorm en uitvoering van zijn ansichten.

Vooropgesteld moet worden, dat het levensverhaal nog lang niet is afgerond. Wellicht lukt dat ook nooit, want het verhaal van Van der List eindigt dramatisch en abrupt. In het laatste jaar van de tweede wereldoorlog (1945) sterft Van der List namelijk in een Duits concentratiekamp. In Baarn staat een oorlogsmonument, waarop - tussen vele anderen - ook zijn naam staat: 'Ter nagedachtenis aan de inwoners van Baarn, die hun leven gaven voor onze vrijheid', 'Dirk van der List- 61 jaar' ... Baarn was de laatste woonplaats van deze fotograaf en zijn gezin.

Afbeelding 1

Dirk van der List werd geboren op 31 maart 1883 te Gouda. Hij was een zoon van Johannes Cornelis van der List (1857-1935- van beroep fotograaf) en Lijsbeth Koning (geboren 1866). Op 27-jarige leeftijd trouwde Dirk van der List op 6 april 1910 te Haarlem met Cornelia Hendrika Smits, zij was toen 22 jaar. Het echtpaar woont tot 1924 in Haarlem. Ze kregen voor zover bekend één dochter; Hendrika van der List (1911/18-1950). We kunnen Dirk van der List's vestigingsplaatsen volgen als hij zich steeds laat registreren als professioneel fotograaf. Dat gebeurt achtereenvolgens te: Haarlem (tot 1904), Schoterland (in 1904), Haarlem (tot 1924), Utrecht (tot 1925), Amsterdam (tot 1933) daarna te Baarn. (Steven Wachlin). Hoé Van der List ansichten-uitgever werd, is niet bekend. Dat hij fotograaf van beroep was werd al duidelijk. Het beroep heeft natuurlijk veel raakvlakken en ansichten bleven -ondanks de crisisjaren- ongekend populair.

In het begin van zijn carrière houdt Van der List zich bezig met het doorsnee-fotografenwerk:

Hij maakt portretten van mensen. (afbeelding 1)

De vroegste Van der List fotokaarten (die geen Carte de Visite of portretten zijn) zijn bijvoorbeeld van de plaats Polsbroekerdam (afbeelding 2), herkenbaar aan het handschrift met de plaatsnaam en bovendien een stempel met bedrijfsgegevens op de adreszijde (afbeelding 3), wat hij toen nog deed.

Afbeelding 2

Kennelijk tastte hij daarmee de markt wat af. Van der List gebruikte hierbij dezelfde methode als veel andere fotografen: die van de fotokaart. Op basis van een glasplaat-negatief werden een serie afdrukken gemaakt. Omdat dat handwerk was, bleven de oplages klein. Dit werd tegelijk een belangrijk verkoopargument in de kleinere dorpen en steden. Die winkeliers wilden geen voorraad van honderden ansichten van één onderwerp.

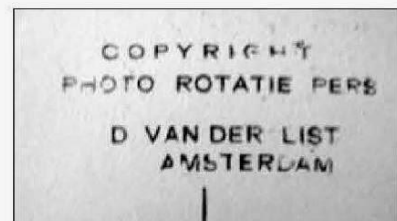

Afbeelding 3

Van der List bood kleinere oplages aan (later vanaf 100 stuks) en veroverde daarmee door de jaren een flink marktaandeel. Bestelde een winkelier nieuwe ansichten dan werden er ook weer nieuwe opnamen gemaakt en zo bleef de voorraad 'actueel'. Het is niet bekend of Van der List met agenten (vertegenwoordigers) werkte. Gezien het verspreidingsgebied van zijn kaarten zou je dat haast wel denken .. Anderzijds wijst de specifieke fotografie en onderwerp-keuze er ook wel op, dat hij alles (fotografie en productie) zélf in de hand hield.

Afbeelding 4

Afbeelding 4a

Afbeelding 5

Van der List en Photo Rotatie Pers lijken dezelfde onderneming te zijn die in 1930 in Amsterdam in de Sumatrastraat 177 was gevestigd. (afbeelding 4 en afbeelding 4a) In 1930 vinden we een advertentie waarbij ook zijn beeldmerk is afgebeeld: de in elkaar verweven letters van zijn naam: D v DL... (afbeelding 5) Dit beeldmerk komen we later ook (vaak) tegen, afgedrukt op de adreszijde van de door hem uitgegeven ansichten. De techniek waarin hij werkte heette 'Broomzilver', een drukprocedé met toepassing van zilverbromide dat vooral door fotografen werd toegepast in de donkere kamer.

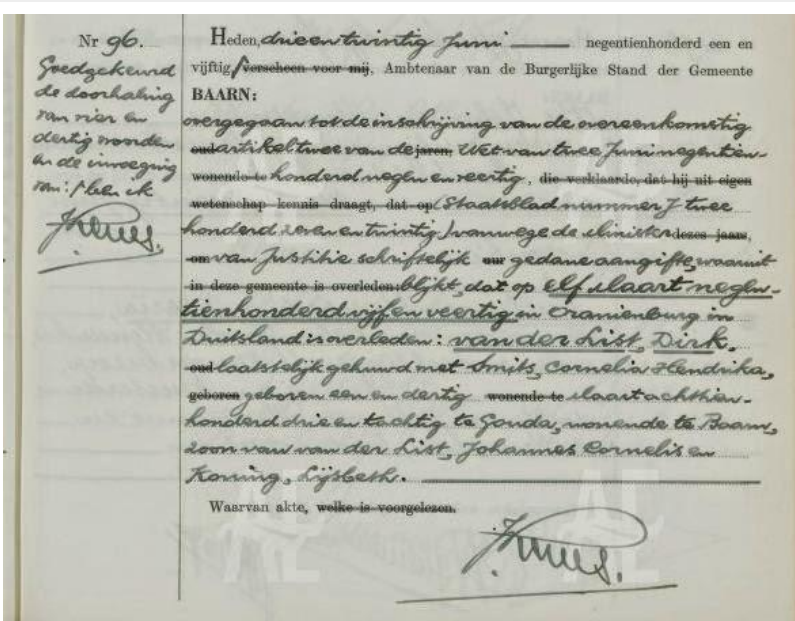

Afbeelding 6

In het adresboek Soest anno 1939 komt D. van der List voor, wonende aan de Zandvoortlaan op nr. 13 te Baarn. Als beroep wordt vermeld 'fotograaf'. Via Groenegraf.nl verkreeg ik een Ansichtkaart van die straat die vermoedelijk door van der List zélf is gemaakt. (afbeelding 6) In 1948 wordt zijn weduwe C.H. Van der List-Smits nog genoemd op dit woonadres. Het huisadres Zandvoortlaan wordt later omgedoopt in Eikenweg, vanwege een naamswijziging van de gemeente Baarn. Eikenweg 15 is het nieuwe adres (adresboek 1956). (afbeelding 7) De weduwe verhuist later nog naar Zandvoortweg 206 (adresboek 1967- '68). Op ditzelfde adres woont dan merkwaardigerwijs een D. van der List, typograaf van beroep, wellicht een zoon of kleinzoon.

Afbeelding 7

Afbeelding 8

Van der List overlijdt in concentratiekamp 'Sachsenhausen' te Oraniënburg (bij Berlijn), op 11 maart 1945. Dat wordt pas veel later bekend. eerste instantie komt hij voor op een lijst van oorlogsvermisten. Pas in 1951 wordt zijn officiële overlijdensakte opgemaakt door de Burgerlijke stand van de gemeente Baarn. (afbeelding 8)

Afbeelding 9

Omtrent de reden van zijn arrestatie komen we meer te weten via een folder welke na de oorlog is verspreid in Baarn vanwege de onthulling van de plaquette met de namen van oorlogsslachtoffers op het Baarnse Bevrijdingsmonument. De tekst in de folder meldt: ' ... Dirk van der List was clichémaker en drukker van Vrij Nederland en werkte voor de Raad van Verzet. Op 6 januari 1944 werd hij thuis gearresteerd en via Vught overgebracht naar Sachsenhausen ... ' (afbeelding 9)

Zo kwam dramatisch en abrupt een einde aan het leven en de onderneming(en) van D. van der List, een man die ontelbare dorpen en steden heeft gefotografeerd en vereeuwigd op ansichtkaart.

Dit artikel is geschreven door **Gert de Kruijff** uit Oldeberkoop en is eerder gepubliceerd in het tijdschrift 'Briefkaart' van de Betuwse Kring van Prentbriefkaartenverzamelaars. (Briefkaart nr. 42, september 2014) www.betuwsekring.nl

Bronnen en informatie

Eric W. van der Ent / www.groenegraf.nl.

Sil van Doornmalen, Regionaal Archief Rivierenland.

Henk Nieuwenhof / Vereniging Documentatie Prentbriefkaartverzamelaars.

Steven Wachlin, auteur van het 2-delige standaardwerk 'Photographers in the Netherlands'.

Uitgave Centraal Bureau voor Genealogie.

Historische Kring Baerne

De auteur dankt de verzamelaars Jan Fokkema, Rob Helleman, Jelte van der Kamp, Jacques Laureys en Erik Vergunst voor hun reacties en bijdragen.